

ВВЕДЕННЯ В ДІЮ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: РОЗ'ЯСНЕННЯ СПІРНИХ ПИТАНЬ

Косінська Ірина Вікторівна,

студентка гр. МгЗП-23

Київський національний університет технологій та дизайну

Науковий керівник: д.ю.н., професор Оніщук Ю.В.

завідувач кафедри приватного та публічного права

м. Київ, Україна

З 24 лютого в Україні діє режим воєнного стану через широкомасштабну агресію з боку росії. Президент рф володимир путін оголосив про початок вторгнення до України. Російські війська обстрілюють та руйнують ключові об'єкти інфраструктури, проводять масовані обстріли житлових районів українських міст і сіл з використанням артилерії, реактивних систем залпового вогню та балістичних ракет. О 5:30 24 лютого в Україні був запроваджений воєнний стан строком на 30 діб. 15 березня Верховна Рада законодавчо затвердила указ Президента про продовження строку дії воєнного стану в Україні з 26 березня на 30 діб [3].

Але, нажаль, не кожен громадянин розуміє достовірно що це означає і як на це реагувати. В першу чергу, варто зазначити, що це адміністративно-правовий режим, який регулюється Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [5]. Це означає про те, що деякі права цивільних осіб можуть бути обмежені: введення комендантської години, заборона продажу алкоголю, вилучення майна фізичних чи юридичних осіб з метою суспільної необхідності для потреб ЗСУ тощо.

Цікавою та актуальною є тема щодо дій цивільного населення в умовах воєнного стану в Україні. А саме кримінальна відповідальність за протиправну, винну, карану діяльність. Дослідивши данне питання, варто звернути увагу, що будь-яку війну супроводжують випадки вчинення злочинів проти власності (крадіжок, грабежів, розбоїв тощо), які в умовах

воєнного часу називають “мародерством” [2, с. 184]. Інформація про факти мародерства та масові прояви самосуду за такі вчинки почали з’являтися чи не з першого тижня нової хвилі військової агресії з боку Росії. Відповідаючи на цей виклик, вже 3 березня 2022 року Верховна Рада України ухвалила закон про посилення покарання за мародерство під час воєнного стану: його прирівняли до злочину в особливо великих розмірах або вчиненого організованою групою.

Ці зміни передбачають посилення відповідальності: а) за статтею 185 Кримінального кодексу України (КК України) – “Крадіжка, вчинена у великих розмірах чи в умовах воєнного або надзвичайного стану”; б) статтею 186 КК України передбачено покарання за грабіж в умовах воєнного або надзвичайного стану; в) статтею 187 КК України передбачено відповідальність за заволодіння майном в умовах воєнного або надзвичайного стану [4].

У мережі Інтернет достатньо відео та фото свідчень того, що “публічне покарання” так званих мародерів продовжується навіть у тих населених пунктах, де органи державної влади, в тому числі поліція, повноцінно функціонують, що жоден самосуд та фізичне покарання з боку цивільного населення в умовах, коли не йдеться про запобігання шкоди життю, не є виправданими воєнним часом чи іншими обставинами.

Спроби місцевих громад зупиняти зловмисників власними силами – це зрозуміле і виправдане рішення, однак після цього зловмисники одразу мають бути передані до відповідних правоохоронних органів. Вчинення насильства над зловмисниками, побиття, роздягання, фарбування облич, прив’язування до стовпів та інші прояви так званого громадського осуду мають багато спільного з катуванням і тому самі по собі містять ознаки злочину [2, с. 185].

Варто звернути увагу, що навіть воєнний час не виправдовує довільне застосування насильства, тортур. Водночас відсутність реакції на такі випадки з боку правоохоронних органів є прямим порушенням їх обов’язку

запобігати злочинам [1, с. 67]. Тому, ми як цивілізована нація, повинні у разі виявлення порушень – повідомляти правоохоронні органи, або органи територіальної оборони.

Ми, як громадяни України, можемо поширювати через свої соціальні мережі випадки самосуду над “мародерами”, запобігати їм та не допускати поширення такої практики, за можливості посилювати як патрулювання районів, які залишили мешканці, так і просвітницьку роботу з місцевими громадами, роз'яснюючи недопустимість таких дій. Також повинне бути розслідування випадків, коли такі публічні “покарання” відбуваються в присутності бійців територіальної оборони чи викладаються в мережу самими працівниками правоохоронних органів.

Посадові особи повинні бути уважними та критичними до транслявання закликів до публічного осуду чи інших заяв, які можуть розцінюватися в такий напружений час як такі, що виправдовують позасудові покарання [1, с. 68-69]. Злочини, які вчиняються військовими російської армії, щоденні загибелі мирних українців та втрати нашої армії, чи розбрат і неправомірні вчинки, які сіють окремі правопорушники – це речі, які важко коментувати, зберігаючи холодний розум та правозахисний підхід, однак теперішній час не може слугувати виправданням ескалації насильства, більш того, такі необдумані вислови лише посилюють напругу у суспільстві та шкодять як українському суспільству, так і репутації правової та демократичної України.

Отже, ми, як громадяни, повинні розмежовувати злочини, а саме мародерство – це не коректний термін, адже мародерство – це воєнний злочин, який вчиняється винятково на полі бою. Те, що роблять зловмисники у містах (які не під окупацією), де не тривають активні бойові дії, згідно із Кримінальним кодексом, – це крадіжки, грабежі, розбої (залежно від форми вчинення), які наразі з урахуванням змін до КК України мають кваліфікуватись як “вчинені під час воєнного стану”, що посилює відповідальність.

Список використаних джерел:

1. Ковалів М. В. Діяльність органів внутрішніх справ в умовах воєнного стану. Вісник національного університету "львівська політехніка". серія : юридичні науки. 2016. № 837. С. 65–70. URL: <http://surl.li/mhnjo>.
2. Нікітенко В., Барабаш Г. Застосування кримінального права в умовах воєнного стану: відповідальність за мародерство та інші злочини. «Діяльність державних органів в умовах воєнного стану» : Зб. матеріалів міжнар. науково-практ. онлайн-семінару, м. Кривий Ріг, 29 квіт. 2022 р. 2022. С. 184–185. URL: https://dnuvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/11/zbirnyk-z-oblozhkoju_29.04.2022.pdf#page=184.
3. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 : станом на 17 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.
4. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану : Закон України від 03.03.2022 р. № 2113-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2113-20#Text>.
5. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII: станом на 12 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.